

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ένατο τμήμα)

της 20ής Ιουνίου 2013*

«Ελευθερία εγκαταστάσεως — Περιορισμοί — Εις ολόκληρον ευθύνη των μητρικών εταιριών έναντι των οφειλετών των θυγατρικών τους — Αποκλεισμός των μητρικών εταιριών με έδρα σε άλλο κράτος μέλος — Περιορισμός — Δεν υφίσταται»

Στην υπόθεση C-186/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunal Judicial de Braga (Πορτογαλία) με απόφαση της 14ης Μαρτίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Απριλίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Impacto Azul Lda

κατά

BPSA 9 – Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA,

Bouygues Imobiliária – SGPS Lda,

Bouygues Immobilier SA,

Aniceto Fernandes Viegas,

Óscar Cabanez Rodriguez,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. Malenovský, πρόεδρο τμήματος, U. Lõhmus (εισηγητή) και A. Prechal, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Impacto Azul Lda, εκπροσωπούμενη από τους B. Faria και A. Coelho Rocha, advogados,

— η BPSA 9 - Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA, εκπροσωπούμενη από τους M. Marques Mendes, P. Vilarinho Pires και A. Dias Henriques, advogados,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes και την C. Antunes,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους P. Guerra e Andrade και I. Rogalski,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 49 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Impacto Azul Lda (στο εξής: Impacto Azul) και των BPSA 9 - Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA (στο εξής: BPSA 9), Bouygues Imobiliária – SGPS Lda (στο εξής: SGPS), και Bouygues Immobilier SA (στο εξής: Bouygues Immobilier), καθώς και, επικουρικός, των A. Fernandes Viegas και Ó. Cabanez Rodriguez, σχετικά με την εκ μέρους της BPSA 9 μη εκτέλεση συμβάσεως συναφθείσας με την Impacto Azul.

Το πορτογαλικό δίκαιο

- 3 Το άρθρο 481 του τίτλου VI του Κώδικα Εμπορικών Εταιριών (Código das sociedades comerciais, στο εξής: CSC) ορίζει: «Πεδίο εφαρμογής του τίτλου αυτού
  1. Ο παρών τίτλος έχει εφαρμογή στις σχέσεις μεταξύ εταιριών περιορισμένης ευθύνης, ανωνύμων εταιριών και ετερόρρυθμων κατά μετοχές εταιριών.
  2. Ο παρών τίτλος έχει εφαρμογή μόνον σε εταιρίες με έδρα στην Πορτογαλία, [...]
[...]
- 4 Το άρθρο 482 του CSC έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου, θεωρούνται ως συνδεδεμένες εταιρίες:

[...]

  - c) η ελέγχουσα και η ελεγχόμενη εταιρία·
  - d) οι ανήκουσες σε όμιλο εταιρίες.»
- 5 Από τα άρθρα 488, 489, 492 και 493 του CSC προκύπτει ότι δύο εταιρίες ευρίσκονται σε σχέση ομίλου σε περίπτωση κατά την οποία η μία ασκεί πλήρη έλεγχο επί της άλλης (προϋφιστάμενης ή μεταγενέστερης) –το γεγονός δε ότι η μία εξ αυτών δημιουργήθηκε πριν από την άλλη ή αντιστρόφως δεν έχει συναφώς σημασία–, ή όταν, ως ανεξάρτητες εταιρίες, συμφώνησαν να υπαχθούν σε ενιαία και κοινή διεύθυνση (όμιλος ισότιμων εταιριών) ή και όταν, ανεξαρτήτως του αν είναι εξαρτώμενη ή ανεξάρτητη, η μία εταιρία αναθέτει στην έτερη τη διαχείριση των δραστηριοτήτων της (σχέση εξαρτήσεως).

6 Το άρθρο 491 του CSC ορίζει:

«Οι διατάξεις των άρθρων 501 έως 504 και οι εφαρμοστέες δυνάμει των εν λόγω άρθρων διατάξεις εφαρμόζονται στους ομίλους οι οποίοι συστήνονται βάσει του πλήρους ελέγχου μεταξύ τους.»

7 Κατά το άρθρο 501 του CSC:

«1. Η μητρική εταιρία αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις της θυγατρικής της, οι οποίες έχουν συσταθεί προ ή μετά τη σύναψη της συμφωνίας ελέγχου, μέχρι το τέλος της συμφωνίας αυτής.

2. Η ανάληψη ευθύνης από τη μητρική εταιρία δεν μπορεί να απαιτηθεί πριν από την πάροδο προθεσμίας τριάντα ημερών από την περιέλευση της θυγατρικής σε υπερημερία.

3. Εκτελεστός τίτλος κατά της θυγατρικής δεν μπορεί να εκτελεστεί κατά της μητρικής εταιρίας.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 8 Η Impacto Azul είναι πορτογαλική εταιρία περιορισμένης ευθύνης, της οποίας η οικονομική δραστηριότητα συνίσταται, μεταξύ άλλων, στην αγορά και πώληση ακινήτων. Οι BPSA 9, SGPS και Bouygues Immobilier αποτελούσαν μέρος του πολυεθνικού ομίλου αξιοποίησης ακινήτων Bouygues και αποτελούσαν de facto όμιλο με σχέσεις πλήρους ελέγχου, κατά τα άρθρα 488 και 489 του CSC. Συγκεκριμένα, η πορτογαλική εταιρία BPSA 9 ανήκε κατά 100 % στην SGPS, η οποία είχε επίσης έδρα στην Πορτογαλία, και η οποία τελούσε υπό τον πλήρη έλεγχο της γαλλικής εταιρίας Bouygues Immobilier, μητρικής εταιρίας η οποία διηύθυνε όλες τις εταιρίες που αποτελούσαν τον όμιλο.
- 9 Στις 28 Ιουλίου 2006, η Impacto Azul και η BPSA 9 συνήψαν προσύμφωνο πώλησεως και αγοράς (στο εξής: σύμβαση) κατά το οποίο η Impacto Azul υποσχέθηκε να πωλήσει στην BPSA 9 νέο ακίνητο και η BPSA 9 ανέλαβε τη δέσμευση να το αγοράσει. Κατά την Impacto Azul, η BPSA 9 δεν τήρησε τις συμβατικές της υποχρεώσεις. Λόγω της οικονομικής κρίσης και της δυσμενούς συγκυρίας, η Bouygues Immobilier αποφάσισε να παραιτηθεί του σχεδίου, επιβαρύνοντας έτσι την Impacto Azul με τις ζημίες τις οποίες προκάλεσε η εν λόγω παραίτηση.
- 10 Κατόπιν απόπειρας φιλικού διακανονισμού της διαφοράς αυτής με την BPSA 9, η Impacto Azul υπέβαλε ενώπιον του Tribunal Judicial de Braga αγωγή αποζημίωσης κατά της BPSA 9 λόγω μη εκτελέσεως της συναφθείσας με αυτήν συμβάσεως.
- 11 Στο πλαίσιο της αγωγής αυτής, η Impacto Azul προέβαλε, μεταξύ άλλων, ότι η αθέτηση της συμβάσεως καταλογίζεται κυρίως στην SGPS και στην Bouygues Immobilier, ως μητρικές εταιρίες, σύμφωνα με την εις ολόκληρον ευθύνη των μητρικών εταιριών για τις υποχρεώσεις των θυγατρικών τους, όπως προβλέπει το άρθρο 501 του CSC, σε συνδυασμό με το άρθρο 491 του ίδιου αυτού κώδικα.
- 12 Από την απόφαση παραπομπής προκύπτει ότι οι εναγόμενες της κύριας δίκης προέβαλαν, αφενός, ότι η Bouygues Immobilier δεν ήλεγχε μεν πλήρως τις εταιρίες BPSA 9 και SGPS, ο έλεγχος αυτός όμως είναι κριτήριο ουσιώδους τύπου για την εφαρμογή του νομικού καθεστώτος της ευθύνης των ομίλων εταιριών του άρθρου 491 του CSC και, αφετέρου, το καθεστώς που θεσπίζεται με το άρθρο 501 του CSC δεν ήταν εν προκειμένω εφαρμοστέο, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 481, παράγραφος 2, του ίδιου κώδικα, όπερ αποκλείει την εφαρμογή του καθεστώτος αυτού στις μητρικές εταιρίες με έδρα σε άλλο κράτος μέλος. Η εταιρία Bouygues Immobilier έχει έδρα στη Γαλλία, οπότε δεν μπορεί να θεωρηθεί ως υπεύθυνη έναντι των οφειλετών της BPSA 9.

- 13 Καθόσον ο αποκλεισμός αυτός καταλήγει σε διαφορετική μεταχείριση των μητρικών εταιριών με έδρα στην Πορτογαλία και των μητρικών εταιριών με έδρα σε άλλο κράτος μέλος, η Impacto Azul προέβαλε ότι συντρέχει παράβαση του άρθρου 49 ΣΛΕΕ.
- 14 Το αιτούν δικαστήριο έχει αμφιβολίες περί του συμβατού της επίμαχης πορτογαλικής ρυθμίσεως με το δίκαιο της Ένωσης και κρίνει ότι η επίλυση της ενώπιόν του αχθείσας διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία του δικαίου αυτού.
- 15 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Tribunal da Relação do Porto αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιβαίνει προς το δίκαιο [της Ένωσης] και ειδικότερα προς το άρθρο 49 ΣΛΕΕ, σύμφωνα με την ερμηνεία που έχει δώσει στη διάταξη αυτή το Δικαστήριο [της Ευρωπαϊκής Ένωσης], ο αποκλεισμός των εδρευουσών σε άλλο κράτος μέλος επιχειρήσεων από τη ρύθμιση του άρθρου 501 του CSC, δυνάμει του άρθρου 481, παράγραφος 2, του CSC;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου και του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 16 Εκ προοιμίου, η BPSA 9 προβάλλει το ζήτημα της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου για να αποφανθεί περί του άρθρου 49 ΣΛΕΕ, με την αιτιολογία ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά αμιγώς εσωτερική κατάσταση, καθώς και το ζήτημα του παραδεκτού της προδικαστικής αποφάσεως, μεταξύ άλλων, λόγω του ότι δεν είναι προφανής η λυσιτέλεια του ερωτήματος για την επίλυση της εν λόγω διαφοράς.
- 17 Ως προς το επιχείρημα ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά αμιγώς εσωτερική υπόθεση, το Δικαστήριο πρέπει να εξακριβώσει αν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της ερμηνείας της εν λόγω διατάξεως (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 31ης Ιανουαρίου 2008, C-380/05, Centro Europa 7, Συλλογή 2008, σ. I-349, σκέψη 64, της 11ης Μαρτίου 2010, C-384/08, Attanasio Group, Συλλογή 2010, σ. I-2055, σκέψη 22, καθώς και της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-245/09, Omalet, Συλλογή 2010, σ. I-13771, σκέψη 10).
- 18 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει αποκλείσει την αρμοδιότητά του όταν είναι πρόδηλον ότι δεν δύναται να έχει εφαρμογή η διάταξη του δικαίου της Ένωσης που ζητήθηκε να ερμηνευθεί από το Δικαστήριο (αποφάσεις της 1ης Οκτωβρίου 2009, C-567/07, Woningstichting Sint Servatius, Συλλογή 2009, σ. I-9021, σκέψη 43, και Omalet, προπαρατεθείσα, σκέψη 11).
- 19 Κατά πάγια νομολογία, οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ περί της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών δεν εφαρμόζονται επί δραστηριοτήτων ως προς τις οποίες όλα τα στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνον κράτους μέλους (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 3ης Οκτωβρίου 1990, C-54/88, C-91/88 και C-14/89, Nino κ.λπ., Συλλογή 1990, σ. I-3537, σκέψη 11, της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-134/94, Easo Española, Συλλογή 1995, σ. I-4223, σκέψη 17, καθώς και της 17ης Ιουλίου 2008, C-389/05, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2008, σ. I-5397, σκέψη 49).
- 20 Ασφαλώς, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Impacto Azul, η BPSA 9 και η SGPS εδρεύουν στην Πορτογαλία και ότι η εφαρμογή της επίμαχης στην κύρια δίκη νομοθεσίας περιορίζεται εντός του κράτους αυτού. Εντούτοις, από το γεγονός ότι η Bouygues Immobilier είναι η εγκατεστημένη στη Γαλλία μητρική εταιρία προκύπτει, κατ' αρχήν, ένα διασυννοριακό στοιχείο και, άρα, η απαραίτητη προϋπόθεση για την επίκληση των κατοχυρωμένων με τη Συνθήκη ελευθεριών κυκλοφορίας. Συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το ζήτημα άπτεται αμιγώς εσωτερικής καταστάσεως, όπως υποστηρίζει η BPSA 9.
- 21 Επομένως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να εξετάσει το ερώτημα αυτό.

- 22 Όσον αφορά το παραδεκτό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, η BPSA 9 υποστηρίζει ότι το υποβληθέν ερώτημα είναι αλυσιτελές, και μάλιστα υποθετικής φύσεως, και το αιτούν δικαστήριο δεν παρέχει στο Δικαστήριο επαρκή πραγματικά και νομικά στοιχεία προς εξακρίβωση του κατά πόσον η ερμηνεία του άρθρου 49 ΣΛΕΕ είναι απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 23 Αφενός, η BPSA 9 υποστηρίζει ότι είναι άνευ σημασίας το ζήτημα αν το άρθρο 501 του CSC συνάδει προς το άρθρο 49 ΣΛΕΕ καθόσον, υπό το πρίσμα του εφαρμοστέου εν προκειμένω πορτογαλικού δικαίου, οι τρεις οικείες εταιρίες δεν συνιστούν όμιλο συσταθέντα βάσει του πλήρους ελέγχου μεταξύ των εταιριών. Ωστόσο, το εθνικό δικαστήριο δεν αποφάνθηκε ακόμα συναφώς.
- 24 Αφετέρου, η BPSA 9 διατείνεται ότι από τη συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 491 και 501, παράγραφος 2, του CSC προκύπτει ότι η ανάληψη των υποχρεώσεων της θυγατρικής από τη μητρική εταιρία δεν μπορεί να απαιτηθεί πριν από την πάροδο προθεσμίας τριάντα ημερών από την περιέλευση της θυγατρικής σε υπερημερία, εφόσον δεν τηρήθηκε η προθεσμία αυτή.
- 25 Επομένως, ανεξαρτήτως του τόπου της έδρας της, η Bouygues Immobilier δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 26 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, με την οποία το Δικαστήριο τους παρέχει τα στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 1992, C-83/91, Meilicke, Συλλογή 1992, σ. I-4871, σκέψη 2, της 24ης Μαρτίου 2009, C-445/06, Danske Slagterier, Συλλογή 2009, σ. I-2119, σκέψη 65, και της 19ης Ιουνίου 2012, C-307/10, The Chartered Institute of Patent Attorneys, σκέψη 31).
- 27 Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, τα ζητήματα που αφορούν το δίκαιο της Ένωσης τεκμαίρονται ως λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση που υπέβαλε εθνικό δικαστήριο μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή επίσης όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 2006, C-94/04 και C-202/04, Cipolla κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-11421, σκέψη 25, της 1ης Ιουνίου 2010, C-570/07 και C-571/07, Blanco Pérez και Chao Gómez, Συλλογή 2010, σ. I-4629, σκέψη 36, καθώς και The Chartered Institute of Patent Attorneys, προπαρατεθείσα, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 28 Ωστόσο, τούτο δεν συντρέχει εν προκειμένω. Μολονότι είναι ασφαλώς ακριβές ότι η απόφαση περί παραπομπής παρέχει συνοπτικώς στο Δικαστήριο πραγματικά και νομικά στοιχεία, εντούτοις τα στοιχεία αυτά έχουν πρόδηλη σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης και καθιστούν δυνατό, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 8 έως 13 της παρούσας αποφάσεως, τον καθορισμό του περιεχομένου του προδικαστικού ερωτήματος και του πλαισίου εντός του οποίου υποβλήθηκε το ερώτημα αυτό. Ομοίως, η εν λόγω απόφαση αναφέρει σαφώς τους λόγους για τους οποίους το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι απαιτείται ερμηνεία του άρθρου 49 ΣΛΕΕ προκειμένου να εκδώσει την απόφασή του.
- 29 Εξάλλου, δεν προκύπτει ότι η ζητηθείσα ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν άπτεται του ζητήματος που τίθεται στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης για το κατά πόσον η γαλλική εταιρία Bouygues Immobilier μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη έναντι των οφειλετών της εταιρίας BPSA 9.
- 30 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 31 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν αντιβαίνει προς το άρθρο 49 ΣΛΕΕ εθνική ρύθμιση, όπως αυτή της κύριας δίκης, η οποία αποκλείει την εφαρμογή της αρχής της εις ολόκληρον ευθύνης των μητρικών εταιριών έναντι των οφειλετών των θυγατρικών τους σε μητρικές εταιρίες με έδρα σε άλλο κράτος μέλος.
- 32 Υπενθυμίζεται, εκ προοιμίου, ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως, περιλαμβάνει για τις εταιρίες που έχουν συσταθεί κατά τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και οι οποίες έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική τους διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το δικαίωμα να ασκούν τη δραστηριότητά τους στο οικείο κράτος μέλος μέσω θυγατρικής, υποκαταστήματος ή πρακτορείου (αποφάσεις της 23ης Φεβρουαρίου 2006, C-471/04, Keller Holding, Συλλογή 2006, σ. I-2107, σκέψη 29, της 15ης Μαΐου 2008, C-414/06, Lidl Belgium, Συλλογή 2008, σ. I-3601, σκέψη 18, και της 27ης Νοεμβρίου 2008, C-418/07, Papillon, Συλλογή 2008, σ. I-8947, σκέψη 15).
- 33 Το άρθρο 49 ΣΛΕΕ επιβάλλει την κατάργηση των περιορισμών της ελευθερίας εγκαταστάσεως. Οι διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν την ελευθερία εγκαταστάσεως έχουν ως σκοπό τη διασφάλιση, εντός του κράτους μέλους υποδοχής, του ευεργετήματος της εθνικής μεταχειρίσεως. Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 49 ΣΛΕΕ αντιτίθεται σε κάθε εθνικό μέτρο το οποίο, ακόμη και αν έχει εφαρμογή χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, δύναται να θίξει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την άσκηση, από τους υπηκόους της Ένωσης, της ελευθερίας εγκαταστάσεως την οποία διασφαλίζει η Συνθήκη (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 29ης Νοεμβρίου 2011, C-371/10, National Grid Indus, Συλλογή 2011, σ. I-12273, σκέψεις 35 και 36, καθώς και της 21ης Ιουνίου 2012, C-84/11, Susisalo κ.λπ., σκέψη 31).
- 34 Κατά την πορτογαλική ρύθμιση της κύριας δίκης, το καθεστώς της εις ολόκληρον ευθύνης των μητρικών εταιριών ως προς τα χρέη των πορτογαλικών θυγατρικών τους δεν εφαρμόζεται στις μητρικές εταιρίες με έδρα σε άλλο κράτος μέλος. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν τέτοιου είδους ρύθμιση συνιστά περιορισμό κατά το άρθρο 49 ΣΛΕΕ.
- 35 Επισημαίνεται ότι, λαμβανομένης υπόψη της ελλείψεως εναρμονίσεως, στο επίπεδο της Ένωσης, κανόνων σε θέματα ομίλων εταιριών, τα κράτη μέλη εξακολουθούν, κατ' αρχήν, να είναι αρμόδια για να καθορίζουν το δίκαιο που εφαρμόζεται σε χρέος συνδεδεμένης επιχειρήσεως. Επομένως, το πορτογαλικό δίκαιο προβλέπει την εις ολόκληρον ευθύνη των μητρικών εταιριών έναντι των οφειλετών των θυγατρικών τους μόνο για τις μητρικές εταιρίες που έχουν έδρα στην Πορτογαλία. Ωστόσο, όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, δεν αντιβαίνει προς το άρθρο 49 ΣΛΕΕ το ότι ένα κράτος μέλος δύναται θεμιτώς να προβλέπει ευνοϊκότερη αντιμετώπιση των απαιτήσεων των ομίλων που υφίστανται στο έδαφός του (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1984, 237/82, Jongeneel Kaas κ.λπ., Συλλογή 1984, σ. 483, σκέψη 20).
- 36 Συγκεκριμένα, η μη εφαρμογή καθεστώτος όπως αυτό του άρθρου 501 του CSC στις εγκατεστημένες εντός άλλου κράτους μέλους επιχειρήσεις, δυνάμει καθεστώτος όπως αυτό του άρθρου 481, παράγραφος 2, του CSC, δεν μπορεί να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την άσκηση, εκ μέρους μητρικών εταιριών με έδρα σε άλλο κράτος μέλος, της ελευθερίας εγκαταστάσεως η οποία κατοχυρώνεται με τη Συνθήκη.
- 37 Εν πάση περιπτώσει, σημειωτέον ότι οι μητρικές εταιρίες με έδρα σε άλλο κράτος μέλος πλην της Πορτογαλικής Δημοκρατίας μπορούν να επιλέξουν να θεσπίσουν, συμβατικώς, καθεστώς εις ολόκληρον ευθύνης για τα χρέη των θυγατρικών τους.

- 38 Επομένως, διαπιστώνεται ότι, όσον αφορά τη μεταχείριση των μητρικών εταιριών που είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη πλην της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, εθνική ρύθμιση όπως αυτή της κύριας δίκης δεν συνιστά περιορισμό στην ελευθερία εγκαταστάσεως κατά το άρθρο 49 ΣΛΕΕ.
- 39 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 49 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει προς αυτό εθνική ρύθμιση, όπως αυτή της κύριας δίκης, η οποία αποκλείει την εφαρμογή της αρχής της εις ολόκληρον ευθύνης των μητρικών εταιριών έναντι των οφειλετών των θυγατρικών τους σε μητρικές εταιρίες με έδρα σε άλλο κράτος μέλος.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 40 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 49 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει προς αυτό εθνική ρύθμιση, όπως αυτή της κύριας δίκης, η οποία αποκλείει την εφαρμογή της αρχής της εις ολόκληρον ευθύνης των μητρικών εταιριών έναντι των οφειλετών των θυγατρικών τους σε μητρικές εταιρίες με έδρα σε άλλο κράτος μέλος.

(υπογραφές)